

## جهانی شدن و فاصله نسلی

(مطالعه جامعه شناختی فاصله نسلی: با تاکید بر فن آوری اطلاعات و ارتباطات)

دکتر سروش فتحی<sup>1</sup>، دکتر معصومه مطلق<sup>2</sup>

### چکیده

با توجه به مقولاتی چون جهانی شدن، گسترش شهر نشینی و ظهور تکنولوژیهای جدید اطلاعات و ارتباطات می توان اذعان داشت که نسل جدید با دنیای جدیدی روبرو است که ارزشها، هنجارها، و فرهنگ او را دچار تغییر و تحول می نماید. هدف این مقاله مطالعه مفهوم و گونه شناسی نسلها و نقش فناوری های ارتباطی نوین همچون اینترنت در فاصله نسلی است و اینکه چگونه می تواند به تشدید فاصله نسلی و یا توقیت ارتباط نسلها بیانجامد.. فاصله نسلی چنانچه مورد غفلت قرار بگیرد به شکل گیری مسئله اجتماعی می انجامد که شکاف نسلی و انقطاع و پیامد های آن را موجب می شود. در این مقاله با بهره گیری از روش اسنادی به مطالعه فاصله نسلی با تاکید بر جایگاه و مصرف ICT پرداخته می شود.

**واژگان کلیدی:** نسل، فاصله نسلی، تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات، شکاف نسلی، تغییرات اجتماعی، جهانی شدن

### بیان مساله

با توجه به اینکه تکنولوژی یکی از عوامل تاثیر گذار در بروز و ظهور تحولات اجتماعی است می توان اذعان داشت از آن زمان که رشد تکنولوژیکی در جهان شتاب گرفته و بر ساختارهای جامعه تاثیر می گذارد، فرهنگ و ارزش حاکم بر سیستم اجتماعی را دستخوش تغییر و تحول می نماید، پرداختن به مساله ی نسل ها از موضوعات مهم اندیشمندان به حساب می آید.

فاصله نسلی همیشه و از قدیم وجود داشته است به طوری که نسل جوان باعث نگرانی و دغدغه خاطر بزرگسالان خود بوده است. "بر روی یک لوح سنگی که از تمدن سومر قدیم به دست آمده، نوشته شده است که: نسل جوان نسلی نظام گسیخته است و این مساله ممکن است که تمدن ما را بر باد دهد. یعنی حدود 550 سال پیش سخن از این بود که جوانان درصدد بر باد دادن دستاوردهای تمدن سومر هستند" (منطقی، 1382: 279).

بی شک جوانان دیروز چون از جوانان امروز متفاوت می اندیشند و سلیقه های دیگری دارند با این دلهره مواجه هستند که مبادا نسل جدید دستاوردها و زحمات و تجربیات آنها را به حساب نیاورد. با در نظر گرفتن این که فاصله نسلی، ریشه در تاریخ دارد اما نه با استفاده از همین واژه بلکه به صورت بیان نگرانی ها و تفاوتها، باید خاطر نشان کرد که تاثیر تکنولوژی و فناوری های نوین در این مساله نه تنها تاثیر گذار است بلکه بر شدت آن نیز در صورت غفلت میافزاید. در ادامه به بررسی نسل، گونه شناسی نسلی، تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات (ICT) و دیدگاهها و تئوری های مربوطه و همچنین تاثیر مصرف ICT بر فاصله نسلی پرداخته می شود. در این مقاله با بهره گیری از کتب و مقالات مختلف از روش اسنادی استفاده شده است.

می توان اینترنت را به عنوان محصول اصلی این تحولات تکنولوژیکی در نظر گرفت که قدم گذاشتن در دنیای مجازی را برای کشورهای مختلف و در تمام رده های سنی مهیا نموده است و باعث بروز محیط دیجیتالی گردیده است. حتی امروزه ضریب نفوذ اینترنت از شاخص های توسعه به شمار می آید.

در جامعه ای همچون ایران که مراحل گذار از سنتی به مدرن را طی می کند و با جمعیت زیادی از جوانان و نوجوانان روبروست و با جهانی شدن و پرتاب امواج فرستنده های مختلف و ظهور اینترنت که پدیده ای نوظهور است. نسل جوان کلکسیونری از "جدید بودن ها" را

<sup>1</sup> عضو هیات علمی گروه علوم اجتماعی واحد گرمسار دانشگاه آزاد اسلامی [sfathi@iau-garmsar.ac.ir](mailto:sfathi@iau-garmsar.ac.ir)

<sup>2</sup> عضو هیات علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک [m-motlaq@iau-arak.ac.ir](mailto:m-motlaq@iau-arak.ac.ir)

تجربه می کنند که والدین آنها حافظه ی مشترک نسبت به آن ندارند و این سرآغاز مساله است. رسانه های جمعی و اینترنت بیشترین اوقات فراغت افراد را به خود اختصاص داده است.

جوانان به عنوان مصرف کنندگان ICT بیشترین تاثیر را از این جریان می پذیرند. پایین -آمدن مدت زمان گفتگو در بین افراد خانواده، فردیت گرایی و کاهش تعامل و سلیقه مشترک در بین جوانان و بزرگتران آنها موجب شده تا فاصله نسلی بیش از پیش نمایان شود و با تغییر ارزشها و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی شرایط جدیدی بوجود می آید که فاصله نسلی را در جهانی شدن فرهنگ و تکنولوژی بیشتر آشکار می کند.

### اهمیت و ضرورت

جهانی شدن را می توان به عنوان تشدید روابط جهانی تعریف کرد. همان روابطی که موقعیت های مکانی دور از هم را چنان به هم پیوند می دهد که هر رویداد محلی تحت تاثیر رویدادهای دیگری که کیلومترها با آن فاصله دارند شکل می گیرد و برعکس (گیدنز، 1377: 77).

بنابراین با حضور اینترنت و جهانی شدن تکنولوژی و فرهنگ مرزهای جغرافیایی درهم -شکسته شده و معادلات زمانی و مکانی گذشته آنچنان بر هم خورده است که فشردگی فاصله ها موجب می شود تا نسل جدید در هر جامعه، جدا از مسائل معمول مرتبط با روحيات و شرایط محیطی خود از طریق امواج در معرض ارزشها و هنجارها و فرهنگهای مختلف و متنوعی قرار بگیرد و این امر می تواند سبب ساز فاصله گرفتن از نسل قبل از خود شود.

جوامع غربی از دهه 1930 میلادی به مطالعه نسل ها پرداختند و از 1960 این قضیه وارد فاز جدیدتری شده است که از عوامل اهمیت یافتن مطالعه نسل در کشور های توسعه یافته میتوان رشد فزاینده تکنولوژیکی را در نظر گرفت. در جامعه ایران نیز که مرحله گذار از سنتی به مدرن را طی می کند و همین شرایط به ایجاد تفاوت و فاصله بیشتر کمک می کند. ایران نیز حرکت به سمت توسعه را در برنامه بلند مدت جای داده است و به تدریج نظام اجتماعی کشور دچار تغییرات بنیادی شده است.

"به تعبیر اینگلهارت، انقلاب آرامی در حال شکل گیری می باشد. یکی از مهمترین این تغییرات، دگرگونی نظام ارزش هایی بود که با پایان جنگ تحمیلی و بعد از سال 1368 در دو جهت مرتبط به هم شروع شده است. به گونه ای که از یک سو ارزش های مادی و ناهمبازی اجتماعی گسترش یافته و از سوی دیگر و همسو با آن ارزش های مذهبی تضعیف شده است" (رفیع پور، 1377: 166).

بنابراین با تجربه انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی و بعد مراحل نوسازی و امروزه جهانی شدن، IT و حضور کامپیوترها و اینترنت تجربه های نسلی متفاوتی را به خود دیده است که امروزه جوانان که جزو کاربران و مصرف کنندگان علاقمند ICT می باشند ممکن است با تجربه -های نسل قبل از خود نه تنها حس همدلی نداشته باشند بلکه فاصله بیش از معمولی را نیز با آنها احساس بکنند. بنابراین مطالعه ی فاصله نسلی با تاکید بر مصرف ICT از اهمیت و ضرورت زیادی برخوردار است.

### اهداف تحقیق

تفاوت و فاصله نسلی در همه دوره ها وجود داشته است و خاص دروه ی حاضر نیست چراکه از ابتدا هر نسلی با ویژگی خاص زمانی خویش شکل گرفته و از آنجایی که زمان در گذر -است و متوقف نمی شود، فاصله نسلی نیز هم چنان ادامه پیدا می کند و لی هر دوره به شیوه و اندازه خاص خودش. به طوری که افلاطون اذعان می دارد که: "حقیقت این است که بین ما و پدرانمان اختلاف زیادی است و از این بابت شرمساریم اما پدرانمان را سرزنش می کنیم که وقتی ما جوان بودیم در تربیت ما کاهلی کردند و بیشتر به امور دیگران پرداختند (افلاطون، 1362: 23).

بنابراین با پذیرش فاصله نسلی باید اذعان داشت که گاه تغییرات اجتماعی - فرهنگی طوری شتاب می گیرند که فاصله نسلی را شدت می بخشند و از حالت معقول و طبیعی خود خارج میکنند. " آگبورن اعتقاد داشت که یک نوآوری مهم تقریباً همه ی ابعاد جامعه را دگرگون

می سازد... همانگونه که آگوست کنت خاطر نشان کرده است در جامعه پاره ای عوامل سبب تغییر می شوند و پاره ای دیگر سبب ثبات و به نظر می رسد که وقتی دامنه ی سرعت تغییرات افزایش می یابد درک کاملتر این عوامل ضروری تر می شود" (محسنی، 1372: 128).

بدین ترتیب با حضور ICT و مصرف کنندگان اینترنت می توان عنوان نمود که حضور پدیده نوین شرایط دگرگونی ارزش ها و تغییر و تحول اجتماعی - فرهنگی در جامعه را فراهم مینماید. مسلماً جامعه ی در حال گذار استعداد بیشتری در ایجاد فاصله دارد. بنابراین هدف از این مقاله بررسی فاصله نسلی از لحاظ ابعاد مفهومی و نظری با تاکید بر نقش ICT می باشد و اینکه چگونه مصرف ICT می تواند منجر به تشدید فاصله نسلی شود و هم اینکه چگونه می توان از این فناوری در جهت تقویت ارتباط نسل ها کمک گرفت.

### سوالات مطالعاتی

در راستای اهداف مطالعاتی تلاش می شود تا به سوالات زیر پاسخ داده شود:

1. ابعاد مفهومی نسل کدامند؟
2. آیا مصرف ICT بر فاصله نسلی تاثیر می گذارد؟
3. آیا می توان ترتیبی اندیشید تا با استفاده از ICT تشدید فاصله نسلی را کم رنگ کرده و در جهت تقویت ارتباط نسل ها از آن بهره گرفت؟

### مفهوم نسل (Generation)

نسل تعاریف مختلفی از دیدگاه اندیشمندان دارد و بر یک معنای واحد تفاهمی صورت نگرفته است اگرچه شباهت های زیادی در بین تعاریف به چشم می خورد، در ادامه به نظرات اندیشمندان این حوزه پرداخته خواهد شد. به نظر هیوز هر نسل بر پایه تجربیاتی که افرادش در آن شریک بوده اند حد و مرزی از خود به دست می دهد و در واقع خوشه ای حول محور اینگونه تجربه ها تشکیل می شود. بنابراین کسانی که با افراد پانزده سال بزرگتر از خودشان در رویدادهای روانی تعیین -کننده شریک بوده اند، ممکن است خویشتر را به این افراد نزدیک تر احساس کنند تا به اشخاصی که سنشان فقط اندکی از آنها کمتر است ولی به آن حوادث قد نمی دهد، نمونه این امر نسل هایی است که در دو جنگ جهانی شرکت داشتند. **بالس** تعریف نسل را کار آسانی نمی پندارد و معتقد است که از برخی جهات می توان گفت که یک نسل عبارتست از فاصله میان والدین با فرزندانش؛ که بدین ترتیب بسیاری از مردم در طول زندگی خود شاهد حضور سه نسل هستند. وی به ابژه نسلی نیز اشاره می نماید.

**کرتزر** به چهار مفهوم از نسل پرداخته است:

- 1- **نسل همچون دوره خویشاوندی**: نسبت خویشاوندی را انسان شناسان بیشتر استفاده میکنند، به معنای روابط والدین و فرزندان و دیگر اعضای خانواده.
- 2- **نسل هم دوره ای**: افراد یک نسل می توانند همان «هم دوره ای ها» باشند که بیشتر جمعیت شناسان این اصطلاح را استفاده می کنند، همچنین نسل به معنای توالی مردم از طریق حرکت لایه - های سنی است. بنابراین نسل های متعدد در هر دهه یا پانزده سال یا بیشتر به توالی زمانی پشت سر یکدیگر می آیند. هم دوره ای های دانشکده ای مثالی از چنین تعریفی هستند.
- 3- **نسل همچون مرحله زندگی**: نسل هم دانشکده ای ها نیز چون مرحله ای از زندگی مورد توجه قرار می گیرد با وجود اینکه جمعیت شناسان در معنای نسل از اصطلاح «هم دوره ای» استفاده میکنند، ولی بسیاری از جامعه شناسان به طور همزمان بیش از یک معانی اشاره شده را در مورد نسل به کار می برند.
- 4- **نسل چون دوره تاریخی**: بسیاری از جامعه شناسان به نسل به معنای دوره زندگی علاقه و توجه بیشتری نشان داده اند تا در معنی «هم دوره ای». مثلاً **هیوز** نسل 1905 را مورد بررسی قرار - میدهد و می گوید که از پدرانسان بی شکیب تر بوده اند احترام بزرگترانشان را حفظ می کردند و از این جهت با تصویری که معمولاً از نسل های جوان تر ترسیم می شود تفاوت داشتند اما در جستجوی چیزی بودند. تکان دهنده تر

وجزیی تراز آن چه بزرگترشان عرضه می کردند. ره آورد- های آنان را می ستودند اما تعبیرشان از یافته های آنان خشن و خالی از ظرافت بود (آزاد ارمکی و غفاری: 1383: 9-13).

به نظر **بیگر** نسل گروهی از افراد هستند که در فاصله زمانی معینی به دنیا آمده اند، گروه هایی که مقارن با یک رویداد تاریخی بوده اند نیز تحت عنوان نسل آن رویداد نام می برند مثل کسانی که تجربه جنگ را داشته اند.

**جایگاه نسلی:** بیانگر موقعیت اجتماعی یک نسل می باشد که آن نسل را با افراد نسل دیگر متفاوت می کند. به نظر شارون زمانی که فرد متولد می شود دارای اهمیت است. زیرا افراد در دوره تاریخی قرار می گیرند که نسلی شروع به شکل دادن دیدگاهش می کند. افراد را با دیدگاه آن نسل در سراسر زندگی شان پیوند می دهند و در بسیاری از باورهای آنان اثر می گذارد.

**ابژه نسلی:** به نظر بالس ابژه های نسلی زیر گونه ابژه های فرهنگی اند و عبارتند از: شخص، مکان، شی یا رویدادهایی که از نظر فرد مبین نسل اوست و به یاد آوردنش احساسی از نسل خود او را در ذهنش زنده می کند.

**واحد زمانی نسل:** به عقیده بالس حدودا هر ده سال ما از فرهنگ، ارزشها، پندها، علائق هنری، دیدگاه های سیاسی و قهرمانان اجتماعی خود تعریفی جدید ارائه میدهم. بنابراین در این دهه تقریبا کوچکترین واحد زمانی است که به عنوان شاخص برای تعیین فرهنگ جمعی میتوان بکار برد.

**تجربه نسلی:** عده ای از اندیشمندان معتقدند که تحولات مرتبط به نسل ها را در قالب واحدهای زمانی مشخص نمی توان جای داد. بلکه باید با استفاده از تجربه مشترک نسلی آنها به ارزیابی پرداخت. بنابراین تجربه نسلی بیانگر وجود تعلقات، مرجع ها، نگرشها، داورها و اندیشه های مشترک در میان مجموعه ای از افراد که ممکن است نسبت به یکدیگر از تفاوت های سنی نیز برخوردار باشند، معیاری برای شناسایی نسل می شود (همان، 22-23).

#### گونه شناسی نسلی

ویلیام استروس و نیل هوی معتقدند که هر نسل ویژگی منحصر به فردی دارد که بیانگر نگاه غالب اعضایش می باشد و در بردارنده سراسر دوره زندگی آن نسل می باشد. آنها با مطالعه بر روی تاریخ اجتماعی-سیاسی آمریکا چهار نسل مختلف را شناسایی نمودند:

**نسل مدنی:** نسلی است که افراد آن جوانی شان را در دوره بحران های بزرگ چون رکورد بزرگ، جنگ جهانی یا انقلاب آمریکا تجربه نمودند. به گونه ای که زندگی شان از طریق چالشهای پیش بینی شده احاطه شده است. آنها در حول یک علت مشترک خود را سازماندهی نموده- اند و برای غلبه بر موانع دست به مبارزه اند.

**نسل سازگار:** افراد نسل سازگار طفولیت شان را در دوران بحران تجربه نموده اند آنها در یک دنیای وحشت و ترس رشد نموده اند. در آنها نوعی احساس درماندگی وجود دارد زمانی که به سن بلوغ می رسند بحران حل شده است.

**نسل آرمان گرا:** نسلی است که افراد آن هرگز در سالهای جوانی شان چیزی را تجربه ننموده اند، آنها دریک جو آرام بعد از بحران و با برخوردهای نرمش آمیز رشد نموده اند. در نتیجه آنها آرمان گرا شده اند.

**نسل واکنشی:** اعضای آن هرگز در دوره جوانی شان بحران را تجربه ننموده اند اما میبایست با فرد گرایی و عدم تعیین فرایندهای که در جامعه به وجود آمده است همراه شود. آنها فهمیدند که خودشان باید حامی خود و عمل گرا باشند (همان، 16).

به نظر **استروس و هوی** بعد از نسل واکنشی مواجه با نسل مدنی می شویم بنابراین آنها به نظریه چرخشی در مورد نسل ها معتقد هستند، در ایران نیز به طور معمول نسل ها را به طور عددی مورد بررسی قرار داده اند. به عنوان مثال نسل سومی ها از قابلیت تحقیق بسیاری برخوردار می باشند برخی معتقدند از آستانه انقلاب اسلامی تا کنون با چهار نسل مختلف مواجه هستیم:

**نسل اول** کسانی هستند که فضای ذهنی آنان در آستانه انقلاب اسلامی ایران تا حدی شکل گرفته بود و بلوغ عقلی داشتند. اینان امروز به تدریج زندگی را به نسل بعدی واگذار می کنند و تقریبا از بخش-های عمده جریان اجتماعی کنار زده شده و بازنشسته می شوند.

**نسل دوم** نسلی هستند که در آن سالها پانزده یا شانزده ساله بودند نسلی که تقریباً وارد عرصه تعقل شده بودند و می توانستند تعقلشان را شکل بدهند و امروز نیز اداره عمومی جامعه را در دست دارند، اینان همان جوانان دیروز هستند که امروز به نسل یقین کننده جامعه تبدیل شده اند.

**نسل سوم** عده ای هستند که در دوران انقلاب به لحاظ تربیت رسمی در کودکی بوده اند. یعنی کسانی که وارد فضای آموزشی رسمی جامعه نشده بودند و زیر هفت سال بودند. اینان الان جوانان امروز هستند. جوانانی که در سن ازدواج و اشتغال قرار دارند و جویای شغل، نام و تمام مواردی هستند که برای یک جوان لازم است.

**نسل چهارم** کسانی هستند که در واقع در آینده تبدیل به نسل خواهند شد و در حال حاضر کودک هستند. هنوز مراحل جامعه پذیری این نسل کامل نشده و انعطافشان بیشتر است. در نتیجه راحت تر می توان شخصیت آنان را شکل داد (فیرحی، 1382: 74).

با توجه به تعاریفی که از نسل و خصوصیات نسلی به دست آمده حال می توان به موارد دیگری که مطالعه نسل و مناسبات نسلی را ضروری می سازد پرداخت:

**شکاف نسلی:** دلالت بر وجود منافع و مطالبات و سوگیریهای نامتجانس و ناسازگار از میان نسلهای دارد. به نظر می آید که تفاوت در موقعیت ها، مثل دانش، گرایش و رفتار معطوف به دو گروه سنی جوان و پیر منجر به شکاف نسلی میشود (آزاد ارملکی، غفاری: 1383: 17-18). شکاف نسلی (Generation gap) توسط جامعه شناسان و انسان شناسان در دهه 1960 برای نخستین بار مورد استفاده قرار گرفت و همچنان نیز بکار برده می شود و به طور معمول دلالت دارد بر ارزشهای و باورهای مختلف و متفاوتی که میان والدین و فرزندان آنان بروز می کند و در نتیجه بسیاری از والدین نگران هستند که مبدا تاثیر و نفوذشان در بچه های خود را از دست بدهند آن هم در شرایطی که نظرات گروه همسالان از ارزش مضاعفی برخوردار شده است (دانکن، 2005: 2).

**گسست نسلی:** با گسست نسلی و اقتضانات جوانی و گسست فرهنگی قابل بررسی میباشد. به عبارتی در عرصه گسست فرهنگی، فاصله های سنی و سالی از بین می رود، یعنی در افراد پیر و میانسال کنشهای جوانان 17-18 ساله به چشم می خورد. اقتضانات سنی نیز به رغم وضع جسمانی و انرژی جوانی و روحیه پیری پوشیده می شود. یعنی گرایشهای فرهنگی موجب دگرگونی گرایش های طبیعی انسان می شود (مددپور، 1382: 5). گسست نسل ها می تواند بر مبنای احساس بی نیازی و استقلال کامل باشد که در عمل نه تنها منجر به فاصله گرفتن از یکدیگر می شود بلکه به مرز بنسلی و جدایی کامل می انجامد. در نتیجه پدیده انقطاع نسل ها شکل می گیرد (شرفی، 1382: 110).

**تقابل نسلی:** وضعیتی است که پس از گسست نسل ها به وجود می آید و ابتدا از رویکرد منفی یک نسل به نسل دیگر آغاز می شود، رویکردی که متکی بر طرد، مقابله و تخطئه یکدیگر است و در عمل منجر به تعارض، تخاصم و تضاد آنها می شود. معمولاً چنین روشی را نسل جوانتر علیه نسل مسن تر از خود به کار می گیرند. از بعد اجتماعی، تقابل نسل ها در رفتارهایی مانند: هنجارشکنی، درگیری با مقررات و قوانین و بزهکاری معنا پیدا می کند. (همان، 110) در اینکه نسل ها متفاوت از هم هستند تردیدی نیست اما هنگامی که هر یک از موارد فوق پدیدار شود نشان از علائمی می دهد که هوشیاری و تحقیق کارآمد را می طلبد.

به هر حال مسلم است که فاصله نسلهای قبل از شکاف نسلی اتفاق می افتد و اگر تدابیری برای تعدیل آن اندیشیده نشود به شکاف، گسست و حتی تقابل نسلی خواهد انجامید.

**فاصله نسلی:** این فاصله در غالب تجدد و از طریق اقتباس فناوری، الگوها و نهادهای غربی ظاهر می گردد. تجدد و دگرگونی معیارها علاوه بر تغییرات مختلف اجتماعی که برای این جوامع به همراه آورده است، نسل های مختلف را نیز به لحاظ ارزشی و هنجاری از یکدیگر جدا - ساخته است و بدین گونه بر هوشیاری و وجدان مردم به ویژه نسل جوان در جهان رو به توسعه تاثیر به جای گذاشته است. **پروگر** در سال 1974 از آن به عنوان تحول و دگرگونی در روشها و فرایندهای نهادی نام برده است. تغییرات اجتماعی-اقتصادی همزمان در این خصوص خود زمینه پیدایی فاصله نسل ها را هر چه بیشتر کرده اند (شیخی: 1380: 356).

## فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT):

سیستم تکنولوژیک که در دهه 1990 به اوج خود رسید از دهه 1970 فراهم شده بود تکنولوژی اطلاعات بخاطر تعاملی که میان تکنولوژی و جامعه برقرار نمود بسیار حائز اهمیت است و مطرح شدن سیستم های تکنولوژیک به خاطر دسترس پذیر بودن و هزینه رو به کاهش همراه با افزایش کیفیت، نوعی جهش کیفی را در انتشار در گستره تکنولوژی در کاربردهای نظامی و غیرنظامی نمایش می دهد (کستلز، 1380: 77).

بنابراین عصری که در آن قرار داریم به یمن همگرایی ابزارهای ارتباطی و گسترش بیش از پیش تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات به عنوان عصر اطلاعات و ارتباطات نام گرفته است. به هر حال حضور تکنولوژی جدید با درهم شکستن مرزها و نفوذ پذیر ساختن آنها، معادلات زمانی و مکانی پیشین را به هم زده است و با حضور اینترنت و ماهواره ها، امواج براحتی حصارها را درمی نوردند و شتابان جای خود را در زندگی انسان محکم نموده اند. «واژه جامعه اطلاعاتی و همچنین عصر اطلاعات و اقتصاد دانش جامعه ای را توصیف می کنند که برای تولید انواع کالاها و خدمات، وابستگی زیادی به کار برد تکنولوژیک اطلاعات دارد. جامعه صنفی برای افزایش کار بدنی انسانها به نیروی درونی موثرها نیازمند بود اما جامعه اطلاعاتی برای افزایش کار ذهنی نیازمند تکنولوژی کامپیوتر است (محسنی، 1380: 17).

تردیدی نیست که یک محور جامعه اطلاعاتی، بزرگراه های اطلاعاتی هستند و این بزرگراه ها که اینترنت یکی از محورهای مهم در حال تکوین آن است، از نظر اقتصادی اجتماعی و فرهنگی فضای تازه ای را برای انسانهای معاصر ایجاد می کند. عناصر تازه فضای بدون مرزهای جغرافیایی و سیاسی بالاخره تصویری از انسان حاضر را بدست می دهد... این بزرگراه های اطلاعاتی بر ارتباط، آموزش، ارتباطات، تفریح و رفاه انسانی موثرند و در حوزه های بسیاری، آگاهی، نگرشها و رفتارهای بشری را تحت تاثیر قرار می دهند (همان: 19-20).

بنابراین با توجه به افق جدیدی که پیش چشمان انسان امروزی گشوده شده است می توان اذعان داشت که جامعه با دانش و مهارت استفاده از تکنولوژی عجین می شود و افراد بصورت فردی و مجزا می توانند با کسب آگاهی و آموزش درجهت کیفیت زندگی خود قدم بردارند.

**ویلیام مارتین** جامعه اطلاعاتی را جامعه ای می داند که در آن کیفیت زندگی مانند چشم اندازهای تحول اجتماعی و توسعه اقتصادی به میزان روبه تزایدی به اطلاعات و بهره برداری از آن وابسته - است در این چنین جامعه ای استانداردهای زندگی الگوهای کار و فراغت و نظام آموزشی و بازار کار به میزان کاملا محسوسی تحت الشعاع پیشرفتهایی قرار گرفته اند که در قلمرو اطلاعات و دانشها روی داده است. برای وجود اطلاعات، برخی از عوامل انسانی می بایست حضور داشته باشند و قبل از همه یک زیر ساخت ارتباطی ضروری است که بتواند تولید و انتقال حجم اطلاعات را روی یک شبکه بسیار پراکنده عملی سازد (همان: 21-22).

پیشرفت در تواناییهای مرتبط با تکنولوژی اطلاعاتی در رونق فرایند تولید حجم بسیار اطلاعات به سرعت درجهان به یک عامل مهم در توسعه جامعه اطلاعاتی تبدیل شده است. تکنولوژی که به مدد قدرت کامپیوتر و توانایی انتقال اطلاعات رشد فزاینده ای را طی می کند، بطوری که **مانوئل کستلز** بیان می کند که امروزه بیش از یک میلیارد نفر کار بر اینترنتی اند و نزدیک به دو میلیارد نفر دارای تلفن همراه می باشند دو سوم ساکنان کره زمین امکان ارتباط با تلفن حتی در جاهایی که برق نیست را دارند. شکل اجتماعی جدیدی از ارتباط برقرار کردن به وجود آمده که هر چند وسیع است اما به طور انفرادی تولید و دریافت می شود و تاثیر می گذارد.

فناوری اطلاعات و ارتباطات با تاکید بر شاخص اینترنت بر تار و پود زندگی اجتماعی انسان امروز تاثیر بسیاری گذارده است و در حوزه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی تحولات نوینی را رقم زده است که از آن جمله می توان به شکلگیری اقتصاد الکترونیک، رفتار الکترونیک، کلبه الکترونیک، دولت الکترونیک، گردشگری الکترونیک و ... اشاره نمود. تاکید این مقاله بر شناخت فاصله نسلی و جایگاه تکنولوژی اطلاعاتی و ارتباطی در آن می باشد.

## مروری بر نظریه ها و رویکردها:

**بن گستن** معتقد است که سه دیدگاه عمده در زمینه نسلی وجود دارد:

- 1- کسانی که معتقد به شکاف عمیق هستند و شکاف بین جوانان و بزرگسالان را رایج و آنرا ناشی از اختلاف و تضاد فرهنگی می دانند، به عنوان مثال **مید (1970)** معتقد است الگوی فرهنگی جدیدی ظاهر شده که در آن دیگر الگوی مدل جوانان افراد معاصر هستند.
- 2- کسانی که وجود شکاف عمیق نسلی را یک توهم و خیال می دانند که به غلط توسط وسائل ارتباط جمعی به مردم تحمیل شده است، آنها معتقدند که ارزش های جوانان و بزرگسالان دارای جدائی اجتماعی است ولی شکاف بین آنها اساسا ارتباطی با قبول ارزش های مختلف ندارد بلکه جدائی بیشتر در زمینه قابلیت کاربرد موقعیتی توصیه های هنجاری برای تحقق دادن به ارزشها می باشد. به عبارت دیگر، تضاد نسل ها، بیشتر مربوط به آن ابزار به کار گرفته شده برای تحقق دادن به ارزش های مورد قبول یکسان و مشابه می باشد نه مربوط به قبول ارزش های مختلف در حالیکه تا حدودی برای این دیدگاه تایید تجربی است.
- 3- دیدگاه پیوستگی و تفاضل گزینش نسل ها: معتقدند که تضاد اندکی بین نسلها در مورد ارزش ها وجود دارد، درعین حال طرفداران این دیدگاه تفاوتها را نیز باور دارند (تیموری، 1380: 13).

**کارکرد گرایی:** مطابق با این دیدگاه نسل ها باید با هم سازگاری داشته باشند و عدم توافق در میان نسل ها رابرای جامعه مناسب نمی دانند و برای بقای سیستم باید در نسل ها تفاهم برقرار باشد تا جامعه به سمت متعادل حرکت کند.

**تضاد:** بنا بر اعتقاد تضادی ها، آنچه جامعه را با نشاط و متعادل نگه می دارد پویایی در جامعه است، بنابراین تفاوت و تضاد در نسل ها نه تنها به ضرر جامعه نیست بلکه به رشد و پویایی آن نیز کمک می کند و نمایانگر زنده بودن جامعه است.

**مانهایم** از «برخورد تازه» در اثر شکل گیری نیروی جدید در گذر زمان که به باز بینی فرهنگی می پردازد، یاد می کند با وجود اینکه او حرکت ها و برخوردها یی که به صورت موج نشان داده می شود را با نسل ها معین می کند ولی افرادی را که در درون نسل ها موجودند و دارای دیدگاه مشترک بر اساس تجربیات مشترک هستند را از افرادی که این وضعیت را ندارند، متمایز کرده و از آنها به عنوان «واحد های نسلی» یاد می کند، مرکزی ترین عناصر بحث او واحد نسلی است که به معنی گروه سنی - زیستی در نظر گرفته شده است و دارای چندین ویژگی است:

1- دارای محل مشترک در جریان اجتماعی و تاریخی است. این موقعیت، تعیین کننده حوزه کسب تجربه ممکن، با توجه به شرایط است.

2- سرنوشت و علاقه مشترک بر اساس طبقه بندی اقتصادی اجتماعی است.

3- دارای هویت واحد بر اساس تجربه مشترک است (آزادارمکی، غفاری: 29-30).

**گیدنز** نسلها را همچون هم دوره ایهای اجتماعی که در طول زمان ترسیم شده اند در نظر می گیرد. به نظر گیدنز اختلاف بین نسل ها در واقع نوعی به حساب آوردن زمان در جامعه های ماقبل مدرن است هر نسلی در واقع نوعی به حساب آوردن تیره ای از آدمیان است که زندگی فردی را در مقطعی از انتقالهای گروهی جای می دهد. در جوامع سنتی، دوره زندگی علاوه بر معنای سریع خود دلالتهای تکوینی دیگری دارد که بخصوص مفهوم نوع شروع کردن از آنها استنباط میشود. زیرا هر نسل به میزان قابل ملاحظه ای شیوه های زندگی پشتیبان خود را از نو کشف میکند و از نو مورد عمل قرار می دهد.

در عصر جدید از نو شروع کردن مفهوم خود را تاحد زیادی از دست می دهد زیرا تکرار روشهای گذشته تنها در صورتی تحقق می یابد که آن روشها به طور بازتابی قابل توجه باشند گیدنز علاوه بر توجه به عنصر زمان، به فرار بودن جامعه، به عنوان ویژگی جوامع متجدد و نیز نوعی مرخص شدن از گذشته نیز توجه دارد. نکته قابل تامل در اندیشه گیدنز در اینکه نسل جدید به لحاظ اخلاقی نسبت به نسل قبلی دچار مشکل است می باشد (همان: 32).

**بورديو** در جامعه شناسی فرهنگ به مفهوم نسل پرداخته شده است افرادی که هم دوره -ای هستند و در زمان حال زندگی کرده و ملکه فرهنگ مشترک دارند، کار کردی که برای آنها با حافظه جمعی که ترکیب هم دوره ای را در طول یک دوره خاص تعیین می کند،

تعریف کننده نسل واحد می باشد. در این تعریف توجه خاصی به ایده فرهنگ جمعی و مشترک می باشد، احساسات، رجحان ها، خلق و خوی و مجموعه ای از اعمال از قبیل فعالیتهای ورزشی و فعالیتهای تفریحی حافظه جمعی و خلق فرهنگی یا سنت نسلی را تعیین می کند که با مدیریت منابع نسلی در طول زمان و فضا ملاحظه می شود.

افسون بر مشارکت در فرهنگ جمعی مشترک، نسل ممکن است همچون هم دوره ای دیده شود که دستیابی استراتژیک به منابع از طریق مراسم بدست می آید (همان، 33).

**اینکهارت** معتقد است که در جوامع صنفی مواجه با نوعی دگرگونی ارزشی هستیم، گرایش نسبت به ارزشهای فرامادی تقویت گردیده و نسل جدید به ارزشهای فرامادی اولویت بیشتری میدهد. در تبیین این دگرگونی ارزشی ونسلی به طراحی دو فرضیه پیش بینی کننده می پردازد که عبارتند از:

1- فرضیه کمیابی که بنا بر آن اولویتهای فرد، بازتاب محیط اجتماعی - اقتصادی اوست.

2- فرضیه اجتماعی شدن که اصل را بر این قرار میدهد که ارزشهای اساسی فرد به شکل گسترده منعکس کننده شرایطی است که طی سالهای قبل از بلوغش فراهم شده است. نظریه دگرگونی ارزشی که دلالت بر جا به جایی اولویتهای مادی به سمت اولویتهای غیرمادی دارد را به توسعه اقتصادی جوامع ارتباط می دهد تا جایی که برای تاثیر نهادهای فرهنگی در این دگرگونی چندان وزنی قابل نیست. جوانان به مراتب بیشتر از بزرگترها بر خواسته های فرامادی تاکید می ورزند و تحلیل گروههای سنی مبین این است که این موضوع به مراتب بیشتر بازتاب دگرگونی نسل ها تا انعکاس سالخوردگی است (همان، 34).

**تافلر** در پدیده شوک آتی این چنین توصیف می کند: شوک آتی نتیجه تغییرات اجتماعی در شرایطی که سرعت آن به گونه ای باشد که انسان نتواند خود را با آن هماهنگ کند یعنی این که آینده زودتر از آن می رسد که ما بتوانیم خود را با آن تطبیق دهیم. (شیخی، 8 و 367). تافلر شرایط جدید دنیا را موجب تغییرات اجتماعی و فرهنگی میداند به طوری که در خانواده نمایان می شود و الگوهای رایج خانواده به صورت الگوهای کهنه شده درمی آید و از دور خارج می شوند. رسانه های ارتباطی موج سوم هم به افراد کمک می کند تا فردیت خود را به دست آورند و هم به آنها کمک می کند تا به تولید تصاویر ذهنی خود بپردازند. انقلاب ارتباطی به هر فردی تصویر پیچیده تری از خودش را میدهد و سبب می شود که هویت افراد تنوع بیشتری پیدا - کند.

این انقلاب خود فراگردی را که در آن افراد تصویر خود را یک به یک می آزمایند تسریع می کند و در واقع بر سرعت و شتاب آزمایش تصاویر متوالی می افزاید دو به افراد امکان می دهد تا تصاویرشان را به طریق الکترونیکی در معرض دید جهانی قرار دهند و به مراتب بر شخصیت آنها تاثیر گذار خواهد بود (تافلر، 1366).

فاصله ای که نسل ها را از هم دور می کند باعث به وجود آمدن حرمان نسبت به گذشته می شود چراکه موجب می شود پیران به خاطر خارج شدن از مدار توجه در زندگی دچار حس نوستالژیک شوند. حرمان پدیدار می شود و آن "حالتی است روانی که از عدم تحقق خواستها، تمنیات و امیال فرد منشاء می گیرد. حرمان ممکن است به پیدایی عقده انجامد و رفتار انسان را به صورتی ناآگاه تحت تاثیر قرار دهد" (ساروخانی، 1380: 303).

نظریه اجابت، نظریه ای از **اتزیونی** است، در زمینه هرم سازمانی و میزان آمادگی اعضا در مرتبه پایین جهت پذیرش قدرت و اطاعت از صاحبان مناصب. به نظراتزیونی، سه نوع قدرت متکی بر سرکوب یا اجبار، متکی بر پاداش و هنجارساز به ترتیب سه نوع مشارکت بیگانه ساز، حسابگرانه و اخلاقی را از جانب اعضا پدید می آورند (همان: 129)، نظریه اجابت هنگامی که فرزند به والدین خود وابسته است و به عنوان مثال، نیاز مالی دارد صدق می کند.

### فاصله نسلی و ICT :

در سالهای اخیر رشد فزاینده تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات موجب بوجود آمدن فضای جدیدی در جامعه شده است گسترش انفورماتیک و رسانه های الکترونیکی و مجازی هم در ساختار جامعه و هم خانواده ها نیز نفوذ کرده است. **ویلیام آگبورن** معتقد است که تکنولوژی



همیشه اولین عامل تغییر اجتماعی است و از آنجا که تکنولوژی به سرعت متحول می شود و تغییر در نهادهای اجتماعی به کندی صورت می گیرد، نتیجه این امر تاخر فرهنگی است، نوعی فاصله میان نظامهای جامعه (همان:45).

جوانان با توجه به اقتضای سن و نیازهایشان بیشترین کاربران اینترنت را تشکیل می دهد و به طور طبیعی این مسئله بر روابط اجتماعی آنها تاثیر دارد و با توجه به تعاملی که در پرتو ICT در عرصه رفتارهای مصرف کنندگان آن بوجود می آید، بسیاری از شیوه های زندگی آنها را متحول نموده است و همچنین تحولات عمیقی در ارزشهای فرهنگی و اجتماعی آنان پدید آورده و باعث شده تا ساختار فکری و فرهنگی و رفتاری جوانان دچار تغییر و تحول بسیاری شود. نسل جدید دوره نوجوانی و جوانی خود را در شرایطی طی می کند که دنیای مجازی و دیجیتالی شدن، زندگی امروز او را در محیطی سرشار از نمادها و نشانه ها قرار میدهد و بنابراین متاثر از کامپیوترها فکر می کند و رفتار می نماید و صفحات نمایشگر زندگی جوان امروز را آن چنان تحت الشعاع قرار می دهد که بر تمام عرصه های زندگی او احاطه کرده و او را به زندگی آن -لاین (online) دعوت می نماید. امریکه می تواند به سرعت فاصله نسلی را برجسته نماید کمرنگ شدن و محو تدریجی زبان و تجربه مشترک است. نسل امروز تغییرات تکنولوژیکی شگرفی را به خود دیده است که بیانگر تعامل دو مولفه اصلی مقاله می باشد. ابتدا به آسیبهای ناشی از عدم درک متقابل از تجربیات نوین فضای مجازی بر تشدید فاصله نسلی پرداخته سپس به ارائه مزیت ها و بهره مندی های آن اشاره می شود.

**گی روشه** تحول اجتماعی را مجموعه تغییراتی می داند که در طول یک دوره طولانی، شاید طی یک نسل یا چند نسل در جامعه رخ می دهد. اما تغییرات اجتماعی پدیده های قابل رویت و بررسی هستند که در مدت زمانی کوتاه به صورتی که هر شخص معمول نیز در طول زندگی خود ویا در طول دوره کوتاهی از زندگی اش می تواند یک تغییر را مشخصا تعقیب نماید و نتیجه قطعی -اش را ببیند ویا نتیجه موقتی آن را دریابد (گی روشه، 1382:26).

تغییرات همیشه در طول تاریخ بوده است و مسلما هیچ نسلی نسخه مشابه نسل قبل یا بعد از خود نیست. اما امروزه تغییرات و تحولات آنقدر سریع و شتابان پیش می رود که منجر به تغییرات اجتماعی و فرهنگی بین جوانان و بزرگتران آنها شده و این قضیه ناشی از ابتکارات در عرصه تکنولوژی می باشد. ظرفیت انسان در تطبیق دادن و مشابه سازی خود در برابر این همه ابتکارات محدود است، انسان میتواند خود را با تغییرات سریع تطبیق دهد مشروط به اینکه با گذشته، ارزشهای گذشته و موقعیتهای پیشین ارتباط برقرار نماید در غیر اینصورت شبیه سازی مشکل مینماید. به نقل از مورخی در صورتیکه تغییرات اجتماعی شرایط خاص را حائز نباشد اضطراب آور خواهد شد و فاصله سنی پدیدار شده ناشی از: سرعت بالای تغییرات، تغییر در راستای جهت گیری مجدد در خصوص ارزشها و عدم آمادگی و آموزش برای ورود به امور جدید میباشد (شیخی:368).

نسل امروز با تجربه دنیای مجازی و زندگی دیجیتال توقعات و انتظارات گسترده ای را از محیط پیرامون خود و خانواده اش دارد که گاهی با توقعات و انتظاراتی که پدران و مادران آنها از والدین خود داشتند کوچکترین شباهتی دارد. نسل امروز می خواهد زندگی را زندگی کند و این را به مدد بهره گرفتن از امکانات و تکنولوژیهای مسلط بر جهان امروز می داند و این بیش از پیش جوانان امروز را وابسته به ICT می کند که خود نوعی فردیت به همراه می آورد. رسانه ها تاثیر زیادی بر مخاطب خود می گذارند و منطبق بر «نظریه تزریقی»، رسانه ها همچون سرنگ و مخاطبان به مثابه رگهایی هستند که آراء و نگرش ها به درون آنها تزریق میشود. چنین تزریقی میتواند هم مفید و هم زیان آور باشد (جاجرمی، 1377:98).

بنابراین تعداد رسانه ها، حضور تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات امواج گوناگونی ساطع می کند بنابراین تعدد سلاتق و آراء و همچنین اطلاعات متنوع بمباران می شود که خود نیز نیازمند آگاهی و فرهنگ سازی می باشد.

اثر بلع واژه ای از روانکاوان می باشد به عقیده آنان در بسیاری از موارد انسانها چنان به وسیله ای معتاد می شوند و بدان اعتماد می کنند که در ساعت معین به آن نیاز می یابند. تاخیر یا فقدان، موجبات امحای تعادل آنان را فراهم می سازد و زمانی که به آن می رسند قدرت اندیشه از آنان سلب می شود، آنان بدون هیچ تردید، کنکاش یا حتی اندیشه، نوشته یا هر آموزه آنرا می پذیرند.

بی شبه، این فرایند که با خصلت ویژه انسانی به عنوان انسان اندیشمند متباین است موجب می شود که ذهن دچار کرختی شود (ساروخانی، 1381: 98).

«اینترنت از نظر اجتماعی دارای قشربندی نیست، چراکه هیچ کامپیوتری بهترین نیست هیچ کس نسبت به همسایه خود برتری ندارد و هر کس می تواند از خودش به کمک صفحه دکمه ها، تصویری مقرون به حقیقت بدهد. اگر آنچه که هر کس میگوید سبب می شود که دیگران او را احساس کنند این به علت ماهیت اقدام اوست، چه او دانشجو باشد یا استاد، کارفرما باشد یا کارمند، جوان یا پیر، سیاه یا سفید یا زرد، این واقعیت علی الاصول رابطه ای با نوع اقدام و فعالیت ندارد، هر چند که البته اشخاص میتوانند علایق متفاوتی داشته باشند. بسیاری از معلولیت های فیزیکی میتواند محو شود چراکه با استفاده از اینترنت هم افراد لال می توانند حرف بزنند و هم ناشنویان می توانند بشنوند» (محسنی: 77).

کاربران اینترنتی با وصل شدن به شبکه جهانی می توانند به همه جای دنیا سر بزنند در بزرگراه های اطلاعاتی قدم بزنند، گفتگو کنند، خرید کنند و حتی با پر کردن فرم های مختلف میتوانند ثبت نام اینترنتی داشته باشند و امور خود را به صورت آن لاین رتق و فتق کنند. ارتباط از طریق کامپیوتر به نظر می رسد صورتی از ارتباط نوشتاری تقلیدی از روی ارتباط گفتاری باشد، که برخی از ویژگی ها را از آن وام می گیرد و چیزهایی را ایجاد می کند، که آن ارتباط گفتاری، قادر به تولید آنها نیست. بنا براین نباید ارتباط از طریق کامپیوتر را در سطح یک صورت پیوند یافته از عناصر ناهمگون از مکالمه نوشتاری تقلیل داد. چراکه حداقل از چهار نظر با مکالمه تفاوت دارد:

1- فقدان حالت رویارویی.

2- امکان بی نام بودن طرفین ارتباط (تنها وسیله شناسایی آدرس الکترونیکی است).

3- پیچیدگی شکل تولید و دریافت پیام (دربارخی از حدود بحث گروهی نمی توان طرف مقابل را انتخاب کرد).

4- ارتباط از طریق کامپیوتر حالت نوشتاری است (محسنی: 30).

بنابراین هویت کاربران در اینترنت ناشناس می تواند باشد و خود این مسئله باعث میشود که تا مصرف کنندگان اینترنت را بیشتر جوانان تشکیل میدهند و این موجب می شود که فضای انفرادی برای آنها پررنگ تر از قبل شود و تنهایی خود را با اینترنت پر می کنند. تعامل فرد با رسانه ها الکترونیکی به طور غیر احساس شکل می گیرد و به دلیل برتری تکنولوژیکی و تجهیز فنی ابزارهای رسانه -ای، نوعی تهدید فرهنگی و انفعال شخصیتی در فرد ایجاد می شود لذا افراد خانواده به جای گفتگوی صمیمی با یکدیگر با ابزارهای الکترونیکی ارتباط برقرار می کنند ارتباطی که فاقد بار عاطفی است.

تجربیات نشان می دهد که هر اندازه ارتباط میان فرزندان و والدین و حتی همسران به دلیل تغییر مخاطب کاهش پیدا کند فاصله عاطفی و هیجانی و همچنین فاصله شناختی میان اعضاء نظام خانواده بیشتر می شود. در نتیجه باعث کاهش انسجام می شود چراکه وقتی اعضاء گروه بتوانند نیازهای همدیگر را در جهت هدف فردی و جمعی خود تامین کنند در واقع انسجام گروهی شکل می گیرد و از طریق مشارکت و هدفمندی و عملکرد نامتناسب انسجام بیشتری در محیط پیرامون آنها شکل می گیرد.

بنابراین از لحاظ جامعه شناختی فضای الکترونیکی جدید ممکن است باعث عدم انسجام، پراکندگی و عدم اشتراک بهینه اعضاء گروه های خانوادگی بشود و از لحاظ روانشناختی نیز منجر به کاهش پیوند عاطفی شود که در هر دو مورد ارتباط و تعامل کارآمد که از طریق مهارت گوش - دادن و همدلی است به خاطر کاهش گفت و گو کم میشود (پورحسین: 3-1).

ارتباط نسل جوان امروز با بزرگترانشان اگر بصورت ناکارآمد و مختص به برآوردن برخی از نیاز هایشان باشد بصورت یک ارتباط عقیم درمی آید که در آن صمیمیت، فضای عاطفی کم رنگ جلوه می کند. به هر حال وسایل ارتباط جمعی و تکنولوژی جدید فضای سایر هر یک به گونه ای شگفت انگیز جای خود را در زندگی افراد بخصوص جوانترها باز نموده است و اگر والدین آنها در مقابل کامپیوتر، اینترنت، و... بیگانه باشند و جوان نتواند حتی شگفتی هایی را که مشاهده می کند برای والدین خود بیان کند فاصله بین آنها بیش از پیش خواهد شد.

## نتیجه گیری

جهانی شدن، گسترش شهرنشینی و تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات باعث شده تا بیشتر از گذشته افراد در معرض تغییر و تحول قرار بگیرند و ارزشهای اجتماعی، فرهنگی آنان بیش از پیش دستخوش نوسان شود. فاصله نسلی به عنوان یک امر بدیهی در تمام جوامع امروز وجود دارد، اما شدت و قوت فاصله نسلی بسیار مهم می باشد چراکه اگر تعدیل و کنترل نشود ممکن است به شکاف و گسست نسلی بیانجامد. ICT به عنوان پدیده ای نوین بر زندگی بشر امروز تاثیر گسترده ای داشته است و در جوامع در حال گذار، از سنتی به مدرن، این تاثیرات به طور چشمگیری نمایان می شود. چراکه جوانان بیشتر وقت فراغت خود را با تکنولوژی های نوین و اینترنت پرمی کنند و حضور آنها در فضای الکترونیکی و دنیای مجازی باعث می شود تا به خاطر ناشناس بودن بیشتر خود را آشکار نمایند و خود گشودگی را بیشتر با فضای مجازی تجربه می کنند تا با والدین خود.

در صورتیکه از خود گشودگی موجب گشودگی رفتاری و شخصیتی در فرد میگردد و یکی از جنبه های مهم ارتباط میان فردی و به طور اخص میان نسلی می باشد که در ارتباطات موثر بسیار حائز اهمیت است خودگشودگی توانایی ما را در جهت کیفی نمودن و غنی تر کردن روابط میان نسلی افزایش می دهد. بایستی توجه داشت که عدم خود گشودگی یا خود افشاگری میان دونسل می تواند به تضعیف روابط و یا در بدترین حالت ممکن به مرگ روابط بین نسلی منجر گردد (اخگر، 1384: 85).

فاصله نسلی نسلهای مختلف را به لحاظ ارزش و هنجاری از یکدیگر متفاوت می کند، بطوری که جوانان در ذوق و سلیقه و نحوه تفکر از بزرگسالان خود فاصله می گیرند. به هر حال فاصله سلیقه ای نسل ها در انتخاب غذا، موسیقی، انتخاب لغات گفتاری و پوشش و نگرش نمود پیدا می کند و در برخی از موارد به مرور زمان سلیقه ها و انتخاب ها با هم سعی در هم پوشانی دارند اما فاصله افتادن میان ارزشها و نگرش های جوانان و والدین آنها جای تامل و تفحص بیشتری را میطلبد. فاصله نسلی در ایران نیز میان نسل ها مشاهده میشود ولی در تمامی زمینه ها از یک شدت و قوتی برابر برخوردار نمی باشد، با عنایت بر تاکید این مقاله بر نقش مصرف کنندگان ICT باید متذکر شد که شرایط تکنولوژیکی اطلاعات و ارتباطات زمینه را بر فردگرایی مهیا -نموده و سطح تعامل بین افراد خانواده را کاهش داده است.

کاهش تعامل و ارتباط باعث می شود فاصله میان آنها به طور همه جانبه زیادتر شود و این مهم بر عهده خانواده است تا تلاش کند با ICT احساس بیگانگی نداشته باشد و سعی کند تا از طریق وبلاگ هایی که جوانان می نویسند با فضای فکری و خواسته های آنها ارتباط برقرار کنند و ضمن فرهنگ سازی و آموزش هنگام کاربری اینترنت با دنیای مجازی جدیدی که فرزندان شان تجربه می کنند آشنا شوند و یا بهتر بتوانند با او به صحبت و گفتمان بپردازند. والدین می بایست فرهنگ خود را از فرهنگ جوانان آنقدر جدا و بیگانه نینند چراکه این بیگانگی، فاصله نسلی را از حالت طبیعی و نرمال خود خارج می کند.

باید پذیرفت که جهانی شدن و ICT مرزهای جهانی را بر روی افراد جوامع گشوده است.

« افرادی که تمایل به تداوم عادات پیشین (در زمینه تغذیه در مورد لباس و...) دارند و آرام آرام با این گرایش ها، خرده فرهنگ خاصی را در بطن کل فرهنگ پدید می آورند. هرچند در درون این فرهنگ بومی احیا شده، انسانها به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار می کنند ولی در بسیاری از موارد وجود همین فرهنگ مشکل، موجب می شود که انسان تا سالهای دراز حتی زبان جامعه ی ما را فرا نگیرد و حتی نوعی مقاومت در برابر فرهنگ جدید را در پیش گیرد (ساروخانی، 1375: 48).

بنا بر این اگر چه حضور تکنولوژیهای جدید اطلاعات و ارتباطات باعث شده تا فردیت و فرد گرایی رشد کرده و ارزش ها و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی دچار تغییر و تحول شوند و افراد الگوها و گروه های مرجع خود را خارج از آنچه والدین شان انتخاب می کردند، بچینند اما میتوان ترتیبی اندیشید تا فاصله نسلی متأثر از ICT را جهت تقویت و غنای ارتباط و تعامل بین اعضای خانواده کاهش داد.

فاصله نسلی در تمام زمینه ها از درجه و شدت برابر برخوردار نیست گرچه مصرف ICT، سلیقه و نگرش افراد را به طور گسترده و همه جانبه تحت تاثیر قرار می دهد و تبلیغات گسترده، ترویج مصرف گرایی، مد و هویت های چند گانه را به همراه داشته است و بی شک نسل جوان نیز از آن متأثر شده است اما در مقوله جوانان این فاصله از قوت بیشتری نسبت به نسل گذشته برخوردار است. حضور وبلاگ ها

، سایت ها و اتاق های گپ زنی و شبکه های اجتماعی باعث می شود تا جوانان تجربه متفاوتی را درک نمایند و آن را با یکدیگر به اشتراک بگذارند مقوله ای که فضای ارتباطی را وارد فاز متفاوتی از قبل نموده است .

چنانکه میچل نیز بر جنبه اجتماعی فناوریهای نوین شهرها تأکید دارد و معتقد است سرشت اجتماعی اجتماعات مجازی را به نوآوری و خلاقیت مسلح می کند و در عین حال این سوال را مطرح می نماید که «چگونه اجتماعات میتوانند مرزهای خود را مشخص کنند و چگونه ضوابط خود را می توانند از میان این مرزها حفظ کنند؟» میچل علاوه بر تأکید بر بی واسطه بودن ارتباطات و نتایج متمر ثمر آن در شفافیت روابط انسانی به فرهنگ مجازی به عنوان فرهنگ غالب در عصر فناوری های نوین و تأثیر آن بر شهرها می پردازد و به توصیف شهر سایبرنتیکی می پردازد (راینز و وبستر 1385: 356-350) شهر هایی که خاستگاه نسل نو و جوان می باشد .

بنابراین اگر خانواده در مقابل یک پدیده ی نو مقاومت نشان ندهد و در مقابل با آن آشنایی داشته باشد می تواند زمینه گفتگو و تعامل را با فرزندان خود در این زمینه باز کند و به مدد فرهنگ سازی و آموزش که از طریق جامعه پذیری مجدد صورت میگیرد ضمن آگاه سازی درباره ارتباط کارآمد و سلامت در محیط واقعی و مجازی ، به فرزندان آسپه های ناشی از فضای مجازی را کاهش دهند ، تا نسل نو با آگاهی و عقلانیت به سمت ICT کشیده شود و ضمن کنترل شرایط و موقعیت خود می آموزد که با بهره گیری بهینه از این فناوری دیگر نباید هویت خود را دستخوش ایماژها و نمادها کند و از عوارض بحرانهای بعدی چون حرمان، اضطراب و سردرگمی رهایی می یابد. آنچه بدیهی است واقعیت و تحقق فضای مجازی در زندگی جوانان است که به صورت نیازی نوین در جوامع امروزی از آن یاد می شود ضرورتی که از مرزهای جغرافیایی عبور کرده و افراد را در اقصی نقاط دنیا به یکدیگر پیوند می دهد و ضمن افزایش آگاهی ، امکان آموزش پذیری ، افزایش فرصت اقتصادی و اجتماعی به تقویت ارتباطات نیز می تواند منجر شود ، امری که خود در وهله اول نیازمند باورپذیری ، شناخت ، آگاهی بخشی و آموزش است . چرا که غفلت از بستر سازی مناسب در بهره گیری از مزیت های فضای جدید میتواند منجر به رشد آسیب های احتمالی آن ناشی از عدم شناخت و آگاهی شود .

#### منابع

- آزاد ارمکی، تقی و غلامرضا غفاری، جامعه شناسی نسلی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی، 1383.
- اخگر، آذر، ارتباطات بین نسلی در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ارتباطات، دانشگاه علوم و تحقیقات، 84-1383.
- افلاطون، پنج رساله، ترجمه پرویز صناعی، تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، 1362.
- پور حسین، رضا، رسانه و خانواده ، 1385.
- تافلو، الوین، موج سوم، ترجمه شهیندخت خوارزمی، تهران: 1362.
- توسلی، غلامعباس، زمینه های اجتماعی گسست نسلی در ایران، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.
- تیموری، کاوه، بررسی ارزشهای پدران و پسران و بروز شکاف نسل ها، مجموعه مقالات جامعه و فرهنگ، جلد سوم، 1380.
- جاجرمی، کاظم، نسل جوان: ویژگیهای ساختاری نسل نو، تهران: بنیاد مطالعات آسیایی، 1377.
- راینز، کوین و وبستر، عصر فرهنگ فناوری: از جامعه اطلاعاتی تا زندگی مجازی، ترجمه مهدی داوودی، نشر توسعه، 1384.
- رفیع پور، فرامرز، توسعه و تضاد، چاپ دوم، تهران: شرکت سهامی انتشار، 1378.
- روشه، گی، تغییرات اجتماعی، ترجمه منصور وثوقی، تهران: نشر نی، 1382.
- ساروخانی، باقر، جامعه شناسی ارتباطات، تهران: اطلاعات، 1381.
- ساروخانی، باقر، مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده، تهران: سروش، 1375.
- ساروخانی، باقر، در آمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران: کیهان، 1380.
- سمتی، هادی، شرایط و زمینه های گسست نسلی در ایران، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.
- شرفی، محمد رضا، مولفه ها و عوامل گسست نسل ها، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.
- شیخی، محمد تقی، فاصله نسل ها - دوری از وفاق اجتماعی، مجموعه مقالات جامعه و فرهنگ، جلد سوم، 1380.
- عبداللهیان، حمید، تغییرات فرهنگی و شکاف نسل ها در ایران، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.
- فیرچی، داوود، ملاکهای سیلان یا انقطاع نسل ها، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.
- کستلر، مانوئل، عصر اطلاعات: ظهور جامعه شبکه ای، ترجمه احمد علیقلیان، افشین خاکباز، تهران: طرح نو، 1380.

گیدنز، آنتونی، پیامدهای مدرنیت، تهران: نشر مرکز، 1377.  
- محسنی، منوچهر، مبانی جامعه‌شناسی جامعه‌اطلاعاتی، تهران: نشر دیدار، 1380.  
محسنی، منوچهر، مبانی جامعه‌شناسی علم، تهران: طهوری، 1372.  
مدد پور، محمد، صورتهای نوعی گسست نسلی و فرهنگی، گسست نسل‌ها، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.  
منطقی، مرتضی، جوان و بحران‌های اجتماعی با تجربه غرب و ایران، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 1382.

Dunken, Steve(2005), is there generation gap,

[www.google.com](http://www.google.com), -

Duncan, Steve. (2005 ).Is There A Generation Gap?.taken from

<http://www.montana.edu/wwwpb/home/gap.html>, cited in February, 22nd 2007

### *Globalization and Generation gap*

### A Sociological Study of generation distance with emphasis upon ICT.

Dr. Masoumeh Motlaq<sup>\*</sup> & Dr. Mansore Vosogiy<sup>۳</sup> & Dr. Soroush Fathi<sup>\*</sup>

#### Abstract

*The new generation face with some matters like globalization, urban development and the emergence of Information and communication technology (ICT) that lead to some changes in values, norms and culture .The purpose of this article is to study the typology of generation and the role of communication technology like Internet in generation distance .In addition, this paper is to explain how ICT can lead to strengthen or reinforcement of generation distance.*

*This is a documentary research which study the generation distance with emphasize upon ICT .lack of attention to the generation distance lead to formation of social problems like gap generation, and its consequences.*

**Key words:** *Generation, Generation distance, ICT, Generation gap, Social changes, Globalization*

---

<sup>\*</sup> Department of social sciences Islamic Azad University Arak Iran, (Corresponding Author), [masoum\\_motlaq@yahoo.com](mailto:masoum_motlaq@yahoo.com)

<sup>۳</sup> Department of social sciences Tehran University teran iran

<sup>\*</sup> Department of social sciences Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran [fathi@iau-garmsar.ac.ir](mailto:fathi@iau-garmsar.ac.ir) & [fathi\\_soroush@yahoo.com](mailto:fathi_soroush@yahoo.com)